

dech o českých dějinách panovníka, který nevládl v Praze.¹ Jak však poznamenal Antonín Kalous, autor monografie o tomto panovníkovi, jestliže Matyášův český královský titul za jeho života uznávali papežové, císař i druhý český/pražský král Vladislav Jagellonský, je nejvyšší čas, aby se s touto historickou realitou vyrovnali i současní badatelé.² Stále tak však činí nesměle a možná i neochotně, někdy se omezují na konstatování, že Matyáš byl panovník, který titul českého krále pouze používal, nebo zpochybňují zákonnost jeho vlády nad rozsáhlými oblastmi České koruny jen proto, že nebyl korunován v Praze.³ Takto by se ovšem dala zpochybnit i zákonnost moci prvních vládců skandinávských království, o jejichž korunovacích nic nevíme, stejně jako by se dal zpochybnit královský titul posledních Habsburků na českém trůnu, Františka Josefa a Karla III., kteří také nebyli v Praze korunováni svatováclavskou korunou. Tomuto tématu se věnují proto, že ona otázka stále silně doléhá na vnímání Matyáše a reprezentaci jeho moci, když se například uvádí, že nápis na královském pomníku v Budyšině nebo plaketa s jeho erbem ve Zhořelci zachází s Hunyadiem jako s uherským králem,⁴ ačkoli se zde primárně nejedná o rozsah jeho moci v Koruně svatoštěpánské.

Toto státně-národní paradigma českých dějin, jež odmítá vliv jiných faktorů na osud státu než těch, které se soustředily kolem Prahy, se odrazilo i v polských pracích o nejvýznamnější dochované památce Matyášovy moci – vratislavské radnici. Studie historiků umění z druhé poloviny 20. století, založené na interpretacích dějin navržených historiky, vedly k naprosto absurdnímu závěru, že program radnice byl za Matyáše ve svém poselství protikorvinský, že vratislavské elity jej využily k odmítnutí maďarského uzurpátora na českém trůnu a zdůraznily vazby Vratislavi na Prahu.⁵ Několik hlasů, které se vymezily proti tomuto názoru, respektive jeden hlas – hlas maďarského učence Gézy Entze⁶ – byl v tomto dřívějším diskurzu v jistém smyslu překřičen. Nejnovější výzkum však jasně ukazuje, že tento hlas byl blíže pravdě, což je samo o sobě dalším důkazem toho, že demokracie ve vědě nefunguje, když sbor chybných vědců může překřičet osamělého sólistu, který

¹ Vnímání Korvina mezi generacemi českých badatelů bylo silně ovlivněno „rozsudkem“ Františka Palackého: *nejmocnější a nejslavnější panovník uherský a spolu nejkrutější škůdce českého národa*; PALACKÝ, František. Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě dle původních pramenů XI. Praha 1928, s. 207. Přehled historiografických názorů na krále poskytli: KALOUS, Antonín. Matthias Corvinus (Hunyadi) in Czech Historiography. In BÁRÁNY, Attila – GYÖRKÖS, Attila (eds.). Matthias and his legacy: Cultural and Political Encounters between East and West. Debrecen 2009, s. 31-40; CZECHOWICZ, Bogusław. Idea i państwo. Korona Królestwa Czech w latach 1457-1547 I. Historiograficzny gorset. Korona Czeska oczami pokoleń badaczy. Wrocław 2017, s. 66-69.

² KALOUS, Antonín. Matyáš Korvín (1443-1490). Uherský a český král. České Budějovice 2009, s. 21.

³ Například WOJTUCKA, Jana. Český král ve Vratislavi. Proměny vzájemného vztahu panovníka a jeho města od 14. do začátku 16. století. In DÁŇOVÁ, Helena – KLÍPA, Jan – STOLÁROVÁ, Lenka (eds.). Slezsko, země Koruny české. Historie a kultura 1300-1740. Praha 2008, s. 154.

⁴ Nedávno například WINZELER, Marius. Vizuální přítomnost nepřítomného. Místa, památky a symbolické stopy královské reprezentace. In Korunní země v dějinách českého státu VIII. Královská Horní Lužice. Panovnická reprezentace – mechanismy vlády – komunikace. Praha 2021, s. 527.

⁵ To psal především ZLAT, Mieczysław. Ratusz wrocławski. Wrocław, 1976. Už samotný název článku: GRIEGER, Rudolf. Die Pläne des Ungarkönigs Matthias Corwinus mit Schlesien. In Jahrbuch der Schlesisches Friedrich-Wilhelm-Universität zu Breslau, 1983, roč. 24, s. 163-180, ukazuje, že autor plně nepochopil, o čem píše (Matyáš vystupoval ve vztahu ke Slezsku jako český panovník, nikoli uherský, i když prameny upřednostňovaly uherský titul krále nebo tento titul pouze uváděly a český vynechávaly).

⁶ ENTZ, Géza. Wizerunki Macieja Korwina w ratuszu wrocławskim. In Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, 1961, roč. 6, s. 203-216.

mluví pravdu,⁷ zvláště pokud je tato pravda hlásána proti proudu konformních trendů a populistických tlaků.

Ve starší literatuře bylo Matyášovo vměšování se do záležitostí Koruny české vnímáno jako důsledek papežské politiky, respektive – zejména mezi českými badateli – se často objevoval motiv touhy po moci „zlého Mađara/Uhra“, ačkoli prameny čtené bez nacionalistického zápalu ukazují, že uherský vládce byl od roku 1465 výsledkem vratislavské politiky, která se snažila uspořádat záležitosti v českém státě v souladu s literou zákona (zvolení Jiřího z Poděbrad na řece Odře bylo považováno za právně vadné) a s římskou ortodoxií, tj. odmítnutím utrakvistického panovníka Jiřího a později Vladislava II. Jagellonského, kterého papežství na českém trůnu uznalo až v roce 1487. Sám Matyáš nejednou zdůrazňoval, že byl do českých záležitostí vtahován (požádán o ochranu katolíků v Koruně české) a že všechny jeho ostatní činy v této oblasti byly důsledkem rozhodnutí učiněných kolem let 1465–1466.⁸ Jde o to, že historiografie, zejména ta, jež se týká střední Evropy, má tendenci vnímat makropolitické procesy dané doby jako výsledek jednání panovníků a států, zatímco subjekty jako města mizí z jejího zorného pole, ačkoli by neměly, protože kromě Vratislavi i velká pruská města s Gdaňskem v čele vedla v 15. století svou aktivní „nadstátní“ politiku, která ovlivňovala osudy států.

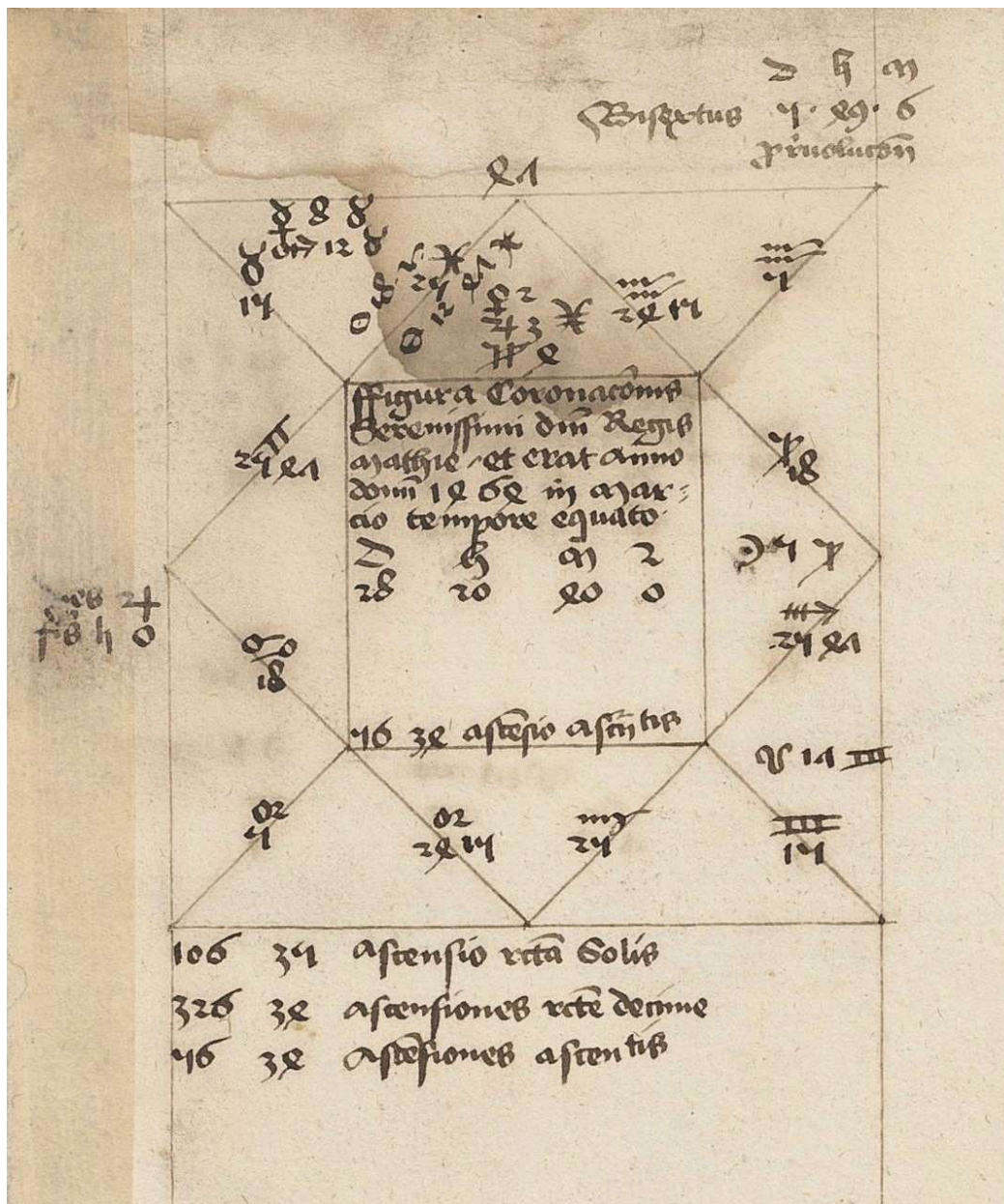
Matyáš byl zvolen českým králem v Olomouci 3. května 1469, což bylo vzhledem k dřívějšímu sesazení Jiřího papežem Pavlem II. do jisté míry nevyhnutelné. Jeho volba v roce 1458 proběhla bez účasti delegátů z korunních zemí (Slezska, Moravy, Šestiměstí a Lužice). I když Matyášova volba tímto nedostatkem nebyla zatížena, přesto česká historiografie – jak již bylo zmíněno – právě tuto událost zpochybňuje. Navíc se z astrologického kodexu Martina Bylici z konce 15. století dozvídáme, že Matyášova korunovace se plánovala už v březnu 1469, a v každém případě byl na tento den vypracován horoskop: *FFigura [sic!] coronac[i]onis / Serenissimi d[o]m[ini] Regis / Matthie et erat anno / domi[ni] 1469 in Mar / cio tempore equato*⁹ (obr. 1). Možným důvodem zrušení obřadu by byla absence tří biskupů požadovaných tehdejší normou. Místní moravský biskup Tas (Protasius) byl v té době jistě v Olomouci a 24. března do ní dorazil i vratislavský biskup a papežský nuncius Rudolf, ale o třetím nic nevíme.¹⁰

⁷ Přehodnocení interpretace radnice v: CZECHOWICZ, Bogusław. Między katedrą a ratuszem. Polityczne uwarunkowania sztuki Wrocławia u schyłku średniowiecza. Warszawa 2008, s. 181-256; CZECHOWICZ, Bogusław – KAPUSTKA, Mateusz. Hope and Pragmatism. The Rule and Visual Representation of Matthias Corvinus in Silesia and Lusatia. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 76-87; nejrozsáhleji CZECHOWICZ, Bogusław. Idea, III, Matthias primus Dei gratia rex Bohemiae. Rehabilitacja nieuznanego króla. Wrocław 2017, s. 146-201.

⁸ Nový pohled na tyto problémy v: CZECHOWICZ, Bogusław. Idea, II, Sic noster rex Jiřík czy occupator regni Bohemiae? Rządy w Koronie Jerzego z Podiebradów. Wrocław 2017, s. 149-203; CZECHOWICZ, Idea, III, s. 9-18.

⁹ Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, kodex sign. BJ Rkp. 3225, fol. 9; o něm: HAYTON, Darin. Martin Bylica at the Court of Matthias Corvinus: Astrology and Politics in Renaissance Hungary. In Centaurus, 2007, roč. 49, s. 192; ŽALUD, Zdeněk. Astrology, Particularly Court Astrology, in Bohemia in the Fourteenth and Fifteenth Centuries: A Survey. In Historica. Historical Sciences in the Czech Republic, 2010, roč. 14, s. 119-120; za upozornění na literaturu na toto téma děkuji paní dr. hab. Sylwii Konarské-Zimmické. Kodex mimo jiné obsahuje i horoskop k narození Matyáše (fol. 8) a jeho syna Jana (fol. 16).

¹⁰ ROTH, Gulhild (ed.). Peter Eschenloer, Geschichte der Stadt Breslau II. Münster – New York – München 2003, s. 745.

Obr. 1. Horoskop pro korunovaci Matyáše Korvína za českého krále na jaře 1469. Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, sign. BJ Rkp. 3225, fol. 9.

V Olomouci se nachází jen málo znázornění Matyášovy moci. Patří mezi ně především svorník s panovníkovým erbem z bývalého observantského kláštera.¹¹ Král je však nepřímou oslavován i monumentální kresbou (!) na severní stěně presbytáře observantského kostela, jež zobrazuje Jana Kapistránského na pozadí bitvy u Bělehradu, významného vítězství, které v roce 1456 nad Turky vybojoval králův otec, Jan Hunyadi, uherský

¹¹ KALOUS, Matyáš Korvín, s. 215; KUTHAN, Jiří. Královské dílo za Jiřího z Poděbrad z dynastie Jagellonců II. Praha 2013, s. 390-391.

palatin.¹² Postavení hlavního města Moravy za Korvína je dále znázorněno svorníky s erby na klenbě farního kostela sv. Mořice¹³ a erby na východní fasádě olomoucké radnice, které nemusí být nutně správně datované po roce 1490.¹⁴ V obou případech však neexistují jasné a přímé odkazy na Matyáše jako takového.

Po volbě v Olomouci nebo po uznání za českého krále dorazil Matyáš téhož měsíce do Vratislavi. S odkazem na výše zmíněný krakovský kodex stojí za zmínku, že harmonogram jeho cesty byl diktován radou astrologa.¹⁵ V hlavním městě Slezska vzdaly novému králi hold lenní knížata a stavy Slezska a obojí Lužice.¹⁶ Význam města na Odře pro Matyáše jako českého vládce dokládá vojenské tažení v roce 1474. Uherský a český král se uchýlil do Vratislavi jako do pevnosti, ale aktivní obrana – paralyzující několikanásobně větší armádu Vladislava Jagellonského, zvoleného v roce 1471 „pražským“ českým králem, a jeho otce Kazimíra III. Velikého – vytvořila situaci, která v dějinách válčení neměla obdoby: obléhatelé požádali obléhané o příměří!¹⁷ Matyáš triumfoval a rychle začal upevňovat svou moc v částech České koruny, které ho uznávaly, tj. ve Slezsku, na Moravě (s výjimkou dvou měst a několika pánů), v Dolní a Horní Lužici a v rozsáhlých oblastech samotných Čech, zejména jižních a západních, kde dominovala katolická šlechta a velká katolická města: České Budějovice, Cheb a Plzeň.¹⁸

Než Korvín se svým vojskem dorazil do Vratislavi, dobyl hrady a města na Moravě a na jejím pohraničí se Slezskem, které držela knížata a šlechta stavějící se proti jeho vládě. V srpnu 1474 dobyl Krnov a zbavil místního knížete Jana IV. z dynastie Přemyslovců jeho moci nad panstvím neboli vévodstvím Krnov (prameny z té doby používají oba termíny).¹⁹ Krátce poté byly v kostele vesnice Kostelec poblíž města (dnes součást Krnova) vytvořeny nedávno objevené malby na klenbě sakristie, které zobrazují Korvínův erb a erby jeho místních úředníků.²⁰ Dříve nerozpoznaný obraz v samotném Krnově týkající se krále se nachází ve špitálním kostele sv. Ducha. Byl datován krátce po roce 1450 nebo po roce 1453.²¹ Zároveň výstavba nové klenby lodi tohoto kostela byla datována do blíže

¹² Kresba byla datována kolem roku 1468 nebo 1479; tamtéž, s. 400-405.

¹³ HLOBIL, Ivo. Heraldické svorníky mořického kostela v Olomouci z r. 1483 a případná zpodobnění jejich autora. In *Vlastivědný věstník moravský*, 1981, roč. 33, s. 214-218; KALOUS, Matyáš Korvín, s. 215; KUTHAN, Královské dílo, s. 392-400; oprava výkladu v: CZECHOWICZ, Bogusław. Postęp i zacofanie w reformach Macieja I jako króla czeskiego czyli o korwinowskiej modernizacji władzy nieco inaczej. In BARCIAK, Antoni (ed.). *Postęp i zacofanie w kulturze Europy Środkowej*. Katowice – Zabrze 2015, s. 33.

¹⁴ KUTHAN, Královské dílo, s. 412 (badatel, který si všiml heraldického prvku odkazujícího na uherskou vládu, předem předpokládal, že tato dekorace musí pocházet z dob Vladislava II. po roce 1490, jako by zapomněl, že předtím byl českým a uherským králem Matyáš Korvín); CZECHOWICZ, Bogusław. Na czesko-morawsko-śląskim styku. O wiekach XV-XVIII i trudnym ich postrzeganiu. Opole 2016, s. 153-155.

¹⁵ ORBÁN, Áron. Astrology at the Court of Matthias Corvinus. In *Terminus*, 2015, roč. 17, s. 125-126, 131-132.

¹⁶ HOLÁ, Mlada. Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi v pozdním středověku a raném novověku (1437-1617). Praha 2012, s. 57-64.

¹⁷ KOVÁCS, Péter E. Hétköznapi élet Mátyás király korában. Budapest 2008, s. 109; CZECHOWICZ, Idea III, s. 73-90.

¹⁸ KALOUS, Matyáš Korvín, s. 168-174; CZECHOWICZ, Idea III, s. 73-95.

¹⁹ SPERKA, Jerzy. *Książęta i księżne raciborscy (1290/1291-1521)*. Kraków, 2022, s. 239-240.

²⁰ MÜLLER, Karel. Erbovní galerie ze 70. let 15. století. In PRÍX, Dalibor (ed.). *Kostel sv. Benedikta v Krnově-Kostelci*. Ostrava 2009, s. 179-189.

²¹ RYWIKOVÁ, Daniela. Nástěnné malby [témata]: Starozákonní scény, christologický cyklus, Poslední soud, Krnov, kostel sv. Ducha, loď a presbytář, po roce 1450. In ŠOPÁK, Pavel (ed.). *Znamení vertikál. Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku*. Opava 2013, s. 214-215.

neurčeného pozdějšího období.²² Malby musely být vytvořeny po klenbách, protože respektují jejich tvar. Jejich datování lze upřesnit, ale nejprve se podívejme na to, co tyto dekorace představují, respektive na jednu ze scén, která je pro zde probírané úvahy klíčová.

Program fresek pokrývajících téměř všechny stěny kostela, jak presbytář, tak i loď, má moralizující charakter, plně vhodný pro kostel sloužící nemocným a umírajícím. Jedna ze scén na severní stěně lodi zobrazuje Poslední soud. Daniela Rywиковá, která o něm psala, jej správně označila za neobvyklý, ale u toho skončila.²³ Tato scéna zobrazuje vespodu dvě skupiny postav pohybujících se opačnými směry. Pravou skupinu vede klečící duchovní, jenž si rukou zakrývá oči. Míří k propasti pekla – k ústům Leviatana. Tuto skupinu uzavírá kníratá postava s helmou nesoucí podobu ďábla a uprostřed se nachází biskup a dva princové s knížecími korunkami (obr. 2). Levou skupinu, v níž je mimo jiné korunovaný král a biskup, vede duchovní k oltáři s kalichem (obr. 3). Takže zde máme kacíře, mezi nimiž je slepý kněz, pravděpodobně Jan Hus, a za ním biskup, s největší pravděpodobností utrakvistický arcibiskup pražský Jan Rokycana, který zemřel v roce 1471. Kníratá postava v těle ďábla je nepochybně král Jiří z Poděbrad. Před ním vidíme pravděpodobně dva z jeho synů: Viktorina a Jindřicha Staršího (další dva, Boček a Jindřich Mladší, nebyli politicky angažováni). V čele levé skupiny, pochodující ke spáse, je pravděpodobně Matyáš Korvín, kterého kněz vede za ruku ke kalichu. Tímto způsobem katolická strana zdůrazňovala symbol spásy, který utrakvisté preferovali jako svůj vlastní.

Význam pro vznik malby mohla mít výsada, kterou kardinál Marek Barbo udělil Opavskému knížectví v Nise v roce 1473. V oblasti byla zrušena papežská klatba, která souvisela s podřízeností knížectví synovi krále Jiřího Viktorinovi.²⁴ Ačkoli kníže v roce 1472 konvertoval ke katolicismu a stál na straně krále Matyáše, odpor k jeho nedávné herezi mohl stále zatěžovat obyvatele měst pod jeho kontrolou nebo v jejich okolí.

Za zmínku stojí, že zobrazení Jiřího jako ďábla dokonale odpovídá nejen invektivám, které vůči němu Slezané už leta vznášeli (např. *diabolicus satanus*, ale také *intrusus rex*, *homo Bohemorum heresiarcha*, *putenus rex Bohemiae*, *homo perfidus*, *infidelissimus hereticus*, *venerosusu draco*, *occupator regni Bohemie* nebo *hereticus prophanus*),²⁵ ale i obrazu Posledního soudu v kostele řeholních kanovníků sv. Augustina ve Vratislavi, o kterém v roce 1472 psal vratislavský městský písař Peter Eschenloer. Podle jeho vyprávění nechal augustiniánský opat po králově smrti v roce 1471 namalovat obraz nebo fresku v nově postavené kapli. Dílo zobrazovalo vládce duši, kterou ďáblové unášejí do pekla. Jeden z králových synů, Jindřich starší, požadoval odstranění obrazu a pohrozil opatovi, že pokud žádosti nevyhoví, zpusťší jeho panství: *Hie muß ich seczen ein sunderlich ding: Als wir von Glacz von dem genant fursten solten abscheiden, do sagte er vns, wir solten dem apt zu Vnsir Liben Frawen zu Breslow sagen, das derselbe herczoge Heinrich jm vnd seinem closter alle dorffer wolte lossen abbernen, es were denn, das er seinen vatir aws der helle tun würde. Wann der apte hatte in der kirchen in eynir newen capelle das jüngst gericht lossen*

²² PRIX, Dalibor – KOLÁŘ, František. Gotický špitál s kostelem sv. Ducha. In KOLÁŘ, František – PRIX, Dalibor – ZEŽULA, Michal (eds.). Krnov. Historie. Archeologie. Ostrava 2015, s. 200.

²³ RYWIKOVÁ, Nástěnné malby, s. 215.

²⁴ BARCIAK, Antoni – MÜLLER, Karel (eds.). Regesty listin uložených v Horním Slezsku III. 1451-1475. Opava – Opole – Katowice 2017, s. 101, č. 240.

²⁵ MARKGRAF, Hermann (ed.). Scriptorum rerum Silesiacarum VIII. Breslau 1873, s. 13-15, č. 17, s. 140-141, č. 117, s. 148-151, č. 125; tamtéž, IX. Breslau 1874, s. 13-14, č. 17; tamtéž, X. Breslau 1877, s. 6; PALACKÝ, František (ed.). Archiv český čili staré písemné památky české i moravské III. Praha 1844, s. 576, č. 782.

Obr. 2. a 3. Fragment výjevu Posledního soudu v kostele sv. Ducha v Krnově s obrazem zatracených a spasených s králem Matyášem Korvínem v čele družiny. Foto: B. Czechowicz.

molen, vnd einen könig vff eynir tragen trugen czwen tewffil in die helle. Do wir das dem apte lissen wissen, von statan in derselben nacht lisse er den könig awsleschen, vff das jm nicht seine dörffere wurden abgebrant warden [vyzn. B. C.]²⁶ Ve Vratislavi opat rezignoval, ale v Krnově, jak je vidět, se propaganda proti kacírskému králi rozvíjela bez jakýchkoli

²⁶ ROTH, Peter Eschenloer, s. 906.

překážek ve – dalo by se říci – vratislavském duchu. A lokalita byla vynikající, neboť Jiří usadil své syny v Opavském knížectví (z něhož bylo Krnovské knížectví v průběhu 15. století odděleno),²⁷ po umírajících a politicky degradovaných Přemyslovcích. Je proto rozumné předpokládat, že krnovské malby vznikly krátce po roce 1474, kdy byl díky úsilí města obnoven kostel sv. Ducha. Tím byla podpořena vláda krále Matyáše a jeho práva na přemyslovské nástupnictví a popřena práva potomků prokletého a sesazeného Jiřího. Papežská klatba se dotkla i králových synů (a vnuků a pravnuků) a zbavovala je práv na nabyté statky a tituly. Ačkoli po smrti svého otce v roce 1471 a pod vlivem vývoje událostí – ofenzivy katolických sil – konvertovali ke katolicismu, zdá se, že ne všichni byli na stejné vlně.

Od roku 1408 spravovala krnovský špitál sv. Ducha městská rada, což potvrzuje i načiní měšťanů namalované pod vítězným obloukem kostela ve druhé polovině 15. století. Pastorační péči mohli zajišťovat místní minorité – kněz, který na malbě vede krále Matyáše, má na sobě spíše minoritský hábit, a nikoli například plášť člena řádu německých rytířů, který měl patronátní právo nad místním farním kostelem a byl špitálským řádem *par excellence*. Za zmínku stojí, že když zde Matyáš převzal moc, Krnov se *de facto* stal královským městem, což mohlo také motivovat měšťany k tomu, aby se postavili

Obr. 4. Radnice ve Vratislavi z jihovýchodu. Foto: B. Czechowicz.

²⁷ Krátce poté, co Matyáš převzal Krnov, provedli synové krále Jiřího, Jindřich Starší a Jindřich Mladší, mezi sebou majetkové změny – 8. září 1474 osvobodili stavy Opavského knížectví od přísahy věrnosti svému bratru Viktorinovi; BARCIAK – MÜLLER, Regesty, s. 104-105, č. 251.

na stranu tohoto panovníka, nikoli na stranu poděbradsko-jagellonské opce (od roku 1471 byl v Praze králem Vladislav II. Jagellonský), v níž byl Krnov pouze poddanským městem poděbradských knížat.

Rozšíření vratislavské radnice (obr. 4) nabralo na obrátkách po roce 1479, kdy dva čeští králové – Matyáš Korvín a Vladislav II. Jagellonský – uzavřeli v Olomouci mírovou smlouvu, kterou se vzájemně uznali, vymezili územní rozsah své moci v rámci Koruny české a vyřešili mnoho dalších otázek, jako například nástupnictví po případné smrti jednoho z nich. Historici po léta důsledně přehlíželi jeden klíčový detail této dohody – oba čeští panovníci se uznávali jako dědiční králové!²⁸ Ani jeden z nich v té době neměl legitimní (Matyáš), ani žádné jiné (Vladislav) potomky, ale jistě s nimi počítali, ačkoli pro staršího Matyáše, stále více rozčarovaného sňatkem s Beatricí Neapolskou a absencí legitimního syna, se tato záležitost stávala naléhavější. V 80. letech 15. století se král stále více snažil připravit svého nemanželského syna Jana Korvína jako svého nástupce v uherském a českém státě. Mnoho historiků se domnívá, že toho dosáhl díky své politice ve Slezsku, kde se snažil odstranit místní knížata, zmocnit se jejich území a darovat je Janu Korvínovi jakožto budoucímu českému králi. Panovník měl toto rozhodnutí oznámit ve Vratislavi o Velikonocích roku 1490. O několik dní dříve však nečekaně zemřel ve Vídni.²⁹

Vratislavská radnice byla hlavní budovou ve Slezsku propagující rozsah a povahu Matyášovy české vlády (o vratislavském hradě, který byl v té době představován, bohužel nemůžeme uvést téměř nic). Především prostřednictvím heraldického jazyka je panovník zobrazován jako český král vykonávající svou moc v královském městě Vratislavi. Antické motivy na radnici, zejména kazetový strop centrálního jižního arkýře (obr. 5 a 6), lze vnímat jako odkaz na nedávno přestavěné interiéry Papežského paláce v Římě a jako důraz na papežské schválení pro krále, který byl povýšen na český trůn jako ochránce katolíků proti kacířům.³⁰ Tato rétorika však po roce 1471, kdy český trůn v Praze obsadil také katolický panovník Vladislav Jagellonský, nemusela být nejdůležitější součástí poselství, jež radnice sdělovala. Motivы inspirované antikou, které po generace nazýváme renesančními, mohly stejně dobře – nebo možná ještě více – zdůraznit Matyášovy imperiální ambice, které tak jasně demonstruje i pomník v Budyšině, o němž pojednáváme níže.³¹ Prozatím se ale věnujme radnici, kde stojí za povšimnutí tympanon portálu z hlavní haly do bývalé kaple, což je klíčový bod. Nachází se zde typická sekvence erbů, která se na radnici opakuje (s drobnými úpravami) už takřka 150 let a definuje místo Vratislavi v české doméně: uprostřed štít s českým lvem – symbolem krále a Českého království; vpravo (heraldicky vlevo) štít s hlavou sv. Jana Evangelisty – symbolu vratislavské městské rady; a vlevo (heraldicky vpravo) – černá orlice bez pŕlměsíce (jinak pružiny), považovaná za erb celého Slezska (obr. 7). Tento orel má však ve svém otevřeném zobáku druhý, zavřený zobák (rozhodně se nejedná o jazyk orlího zobáku). Je to, jako by v orlovi seděl další pták. Je těžké interpretovat tohoto druhého ptáka jinak než jako havrana, osobní symbol krále Matyáše Korvína,

²⁸ CZECHOWICZ, Bogusław. Traktat ołomuniecki z 1479 roku. In *Śląski Kwartalnik Historyczny* Sobótka, 2015, roč. 70, č. 2, s. 17-32.

²⁹ RADEK, David. Zeměpanské strategie Matyáše Korvína v prostředí slezských knížat. In *Slezský sborník*, 2015, roč. 113, č. 2, s. 207-229.

³⁰ CZECHOWICZ, Między katedrą a ratuszem, s. 181-256; CZECHOWICZ, Idea III, s. 146-186.

³¹ Kromě prací citovaných v poznámce výše také: KAPUSTKA, Mateusz. Odwrócony porządek, czyli jeszcze o ratuszowej balustradzie. Odpowiedź na głos polemiczny R. Kaczmarka. In *Dziela i Interpretacje*, 2002, roč. 7, s. 157-174.

Obr. 5. Strop středního arkýře jižní fasády radnice ve Vratislavi. Foto: B. Czechowicz.

Obr. 6. Rozeta ze stropu středního arkýře jižního průčelí radnice ve Vratislavi, z období kolem roku 1485, ztracená v roce 1945, s rodovým znakem krále Matyáše. Fotografie před rokem 1945. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Zbiorów Graficznych, inv. č. 2991/100.

Obr. 7. Fragment tympanonu z velkého sálu do kaple na radnici ve Vratislavi. Foto: B. Czechowicz.

i když mu – oproti jiným radničním vyobrazením – chybí osobní symbol uhersko-českého panovníka – prsten. Jednalo by se tedy o Matyášova havrana v těle orlice – geneticky piastovské orlice Slezska. To byl pravděpodobně nenápadný znak hunyadiovského nástupnictví po bývalých vratislavských knížatech z dynastie Piastovců, kteří vymřeli v roce 1335. Jejich památka byla ve Vratislavi všudypřítomná, a to nejen v městské heraldice, kde piastovská orlice trvale sídlila, ale také ve výzdobě radnice za doby Korvína, jako například v tympanonu v zasedací síni radnice. V postavě vousatého vévody na jedné z konzolí badatelé spatřují Jindřicha I. Bradatého (zemřel 1238), vládce, který město založil.³² Za zmínku stojí, že zdůrazňování nástupnictví z dynastie Piastovců ve Slezsku bylo stálým prvkem lucemburské politiky, zejména Karla IV.³³ Téměř každý následující český král, který si přál legitimizovat nebo upevnit svou moc ve Vratislavi, z této tradice čerpal (snad s výjimkou Jiřího). Zde je jen jeden příklad z katedrály – epitaf krále Vladislava Pohrobka známý z kresby z 18. století. Mladý česko-uhersko-rakouský vládce je zobrazen mimo jiné v doprovodu svatého Bartoloměje – patrona vratislavských Piastovců.³⁴

Jiné poselství nese královský pomník na hradě Ortenburgu v Budyšíně z roku 1486. S královými úspěchy ve Vratislavi, které krále obsahově oslavovaly, má společnou pouze císařskou linku. Sochařské ztvárnění panovníka je rámováno edikulou se dvěma štíhlými sloupy a spočívá na římsě s nápisem *ANNO + MCCCCLXXXVI + SALV[TIS]*. Sloupy jsou podepřeny bohatě zdobeným štítem s nápisem *MATHIAS REX* a dvěma čtyřdílnými erby odkazujícími na Matyášovu uherskou a českou monarchii (nikoli na Svatou říši římskou, jak se někdy uvádělo, opakujíc chybu Cormelia Gurlitta³⁵). Jsou zakončeny uzavřenou korunou (obr. 8). Podobnou korunu drží andělé nad hlavou krále, jenž sedí ve výklenku s mečem a palmou, tj. odkazem na moc a nádheru královské autority. Dílo je obohaceno o erby Haliče (někteří badatelé argumentují pro Bosnu), rodiny Hunyadiovců, Lucemburska, Štýrska, Rakouska, Slezska a Lužice (přesněji Dolní Lužice³⁶). Ve dvou případech – Haliče

³² ZLAT, Ratusz, s. 74.

³³ O tom v novém světle, osvobozeném od státních a národních stereotypů, CZECHOWICZ, Bogusław. *Böhmische Erbfolge und Breslau in dem Jahren 1348-1361. Kunst und Geschichte auf Wegen und Holzwegen der Historiographie*. Červený Kostelec 2013, s. 97-152.

³⁴ Kresba publikovaná v: CZECHOWICZ, Bogusław. *Dvě centra v Koruně. Čechy a Slezsko na cestách integrace a rozkolu v kontextu ideologie, politiky a umění (1348-1458)*. České Budějovice 2011, s. 189; PAPA-JÍK, David. *Ladislav Pohrobek (1440-1457). Uherský a český král*. České Budějovice 2016, s. 250.

³⁵ REYMANN, Richard. *Geschichte der Stadt Bautzen*. Bautzen 1902, s. 211; GURLITT, Cornelius. *Beschreibende Darstellung der älteren Bau- und Kunstdenkmäler des Königreich Sachsen XXXIII. Amtshauptmannschaft Bautzen II*. Dresden 1908, s. 185-186; KUTHAN, *Královské dílo*, s. 671. O heraldice památníku THIEMANN, Manfred. *Mathias Rex anno 1486. Das Matthias-Corvinus-Denkmal in Bautzen*. In *Ungarn-Jahrbuch*, 2008, roč. 29, s. 14-19. Dosud nebylo zvaženo, zda je český dvouocasý lev, zde zobrazený dvěma způsoby (vzpřímeně a nakloněný dopředu), pouze sochařovou licencí, nebo zda skrývá nějaký hlubší význam. Výklad orlice jako moravské je také sporný, neboť chybí šachovnice. V Matyášově pečetním titulu jako českého krále se však titul moravského markraběte objevil před titulem slezského vévody, takže je tento výklad pravděpodobnější. Moravská orlice se na Matyášově pečeti objevila i jako znak rakouského vévody, ačkoli v tomto případě to nebylo bez pochybností, neboť se uvažovalo také o tom, že se jedná o orlici Dolního Rakouska; FAZEKAS, István – SPEKNER, Enokó. *Austrian Ducal Privy Seal of Matthias, King of Hungary and Bohemia (1487-1490)*. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490*. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 245.

³⁶ THIEMANN, Manfred. *Der Niederlausitzer Stier an Oberlausitzer Bildwerken. Ein Diskussionsbeitrag*. In *Neues Lausitzisches Magazin*, NF, 2010, roč. 13, s. 143-148, se domníval, že v 15. století se býk vztahoval na obě lužická markrabství, což však není zřejmé, jelikož název Horní Lužice se objevuje až v roce 1469

Obr. 8. Pomník Matěje Korvína na průčelí Matyášovy věže hradu Ortenburgu v Budyšíně.
Foto: B. Czechowicz.

hypoteticky mohlo být jiné: že Matyáš chtěl zdůraznit nějaká dědičná práva k těmto dvěma zemím. Tento předpoklad, vycházející z analýzy uměleckého díla, není podpořen diplomatickým ani epistolárním materiálem. Ponechejme jej tedy zde na papíře jako možnou stopu pro takový výzkum. Prozatím se zaměříme na další analýzu sochařského díla.

Průčelí hradní kaple sv. Jiří (kaple v ortenburské věži také nese toto jméno) ve Vídeňském Novém Městě, kde je sedící císař Fridrich III. prezentován v kontextu rozsáhlého a do značné míry fiktivního genealogického popisu, je nejčastěji uváděno jako vzor, či spíše výzva pro pomník z roku 1486. Rakouský pomník císaře, s nímž se Matyáš od začátku své uherské vlády přel o práva na trůn svatého Štěpána, se stal obzvláště naléhavou výzvou poté, co Korvín v roce 1486 vytlačil Habsburky z Dolního Rakouska, prohlásil se za jeho vévodu a otevřeně si nárokoval císařskou korunu.³⁷ Císařské téma je velmi jasně artikulováno jak na budyšínském pomníku (uzavřená neboli císařská koruna), tak i v jeho interiéru, kde byly objeveny stopy kazetové polychromie. Není důvod datovat jej do začátku 16. století³⁸ – korekce datování kazetového stropu centrálního arkýře velké-

v dokumentech Matyáše Korvína jako českého krále. Dříve se oblast nazývala různě: Budyšínská marka (nebo země) a Zhořelecká marka (nebo země) nebo Zhořelecké vévodství. Politickým celkem byl také Spolek šesti měst (Šestiměstí).

³⁷ KALOUS, Matyáš Korvín, s. 274-280.

³⁸ WENZEL, Kai. Der spätgotische Neubau der Bautzener Ortenburg. In TORBUS, Tomasz – HÖRSCH, Marcus (eds.). Die Kunst im Markgraftum Oberlausitz während der Jagiellonenherrschaft. Ostfildern 2006, s. 95-96.

ho sálu radnice ve Vratislavi do doby panování Korvína, provedená v posledních letech, plně ospravedlňuje současný výskyt takového motivu v hornolužickém městě, zejména proto, že se s největší pravděpodobností jedná o činnost téhož sochaře a malíře Brikciuse Gauskeho a téhož královského úředníka Georga ze Steinu – hejtmána ve Slezsku a fojta v Horní Lužici.³⁹

Otázka, kdo byl hlavním příjemcem pomníku na průčelí hradu Ortenburg, byla zodpovězena, nebo alespoň naznačena. Jeden z návrhů zmiňoval stavy Markrabství Horní Lužice, které v České koruně nejdéle otálely s uznáním olomoucké smlouvy, jež schvalovala dva české krále a podřízení Horní Lužice Matyášovi.⁴⁰ Další návrh se zmiňoval o budyšínské kapitule jako o instituci sdružující vlivné duchovenstvo míšeňské diecéze, blízké saským (míšeňským) vévodům, kteří se snažili expandovat nejen do obou lužických oblastí, ale i do Slezska a samotných Čech (v roce 1471 se pokusili o koupi města Loket s okolím).⁴¹ Tyto pokusy Matyáš jako český král – v české historiografii nedocenený strážce integrity zemí Koruny české – důsledně mařil. Příjemců však mohlo být více.

Rok před zahájením stavby hradu Ortenburgu zemřela Marie, jediná dcera posledního burgundského vévody a manželka syna a nástupce císaře Fridricha III., Maxmiliána I. Dne 16. února 1486 zvolili císařští kurfiřti ve Frankfurtu nad Mohanem mladého Habsburka králem Svaté říše římské, což znamenalo, že po smrti otce se Maxmilián stane císařem. Korunovace se konala 9. dubna 1486. Tento akt významně posílil pozici Habsburků při upevňování jejich vlivu v severozápadní části říše. Od lucemburské éry používali čeští panovníci, jako například Matyáš od roku 1469, titul vévoda lucemburský. Tím se označovalo bývalé rodové panství Jana, Karla IV., Václava IV. a Zikmunda, které se za vlády posledních dvou stalo dědictvím Alžběty (zemřela 1451), dcery jejich nejmladšího bratra

³⁹ CZECHOWICZ, Idea III, s. 187-202. K tématu pomníku, respektive celého Ortenburgu v Budyšině, existuje rozsáhlá literatura, která se v posledních letech prudce rozrůstá, proto níže uvádíme pouze novější díla: WENZEL, Der spätgotische Neubau, s. 85-102; PAPP, Szilárd. Das Denkmal des Königs Matthias Corvinus und die St. Georgkapelle in der Bautzener Ortenburg. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008. s. 103-114; WENZEL, Kai. Das Bild des Abwesenden Königs. Landesherrliche Porträts in den Städten der Oberlausitz. In BOBKOVÁ, Lenka – KONVIČNÁ, Jana (eds.). Korunní země v dějinách českého státu III. Rezidence a správní sídla v zemích České koruny ve 14.-17. století. Praha 2007, s. 61-89; DANNENBERG, Lars-Arne. War Bautzen eine Residenz? Überlegungen zu Ursprung und Genese einer Residenzstadt. In BOBKOVÁ, Lenka – KONVIČNÁ, Jana (eds.). Korunní země v dějinách českého státu III. Rezidence a správní sídla v zemích České koruny ve 14.-17. století. Praha 2007, s. 367-400; CZECHOWICZ – KAPUSTKA, Hope and Pragmatism, s. 76-87; THIEMANN, Mathias, s. 1-31; THIEMANN, Manfred. Das Matthias-Corvinus-Denkmal in Bautzen – Ehrung oder Mahtanspruch? In Neues Lausitzisches Magazin, N.F., 2013, roč. 16, s. 7-34; KUTHAN, Královské dílo, s. 669-671; WINZELER, Vizuální přítomnost, s. 482-486; WENZEL, Kai. Zwischen Böhmen und Sachsen. Architektur und Kunst der Oberlausitzer Stände (ca/ 1500-1600). In BOBKOVÁ, Lenka – ČAPSKÝ, Martin (eds.). Korunní země v dějinách českého státu IX. Spolu i vedle sebe. České stavy a stavy zemí České koruny na prahu raného novověku. Praha 2021, s. 181-184; CZECHOWICZ, Bogusław. An imperial sigh with oriental notes? Ortenburg Castle in Bautzen (Upper Lusatia) during the reign of Kings Matthias Corvinus, Vladislaus II and Louis Jagiellon (about 1483-1526). In Architectus, 2024, roč. 77, č. 1, s. 64-72.

⁴⁰ BOBKOVÁ, Lenka. Na cestě za obnovou České koruny. In Korunní země v dějinách českého státu VIII. Královská Horní Lužice. Panovnická reprezentace – mechanismy vlády – komunikace. Praha 2021, s. 123-125.

⁴¹ CZECHOWICZ, Idea III, s. 187-212. O kapitule v Budyšině KINNE, Hermann. Das Kollegiatstift St. Petri zu Bautzen im Mittelalter. Leipzig, 2012; KINNE, Hermann. Das (exempte) Bistum Meissen I. Das Kollegiatstift St. Petri zu Bautzen von der Gründung bis 1569. Berlin 2014.

Jana, vévody ze Zhořelce (zemřel 1396). Alžběta postoupila svá práva na Lucembursko vládcům Burgundska, takže *de facto* toto území přestalo být v polovině 15. století součástí zemí Koruny české. *De facto*, ale ne *de iure*. Práva na Lucembursko se i nadále projevovala v titulech českých panovníků: Jiřího, Matyáše a Vladislava (a erb tohoto území, což je třeba připomenout, se objevil na královském pomníku v Budyšíně). Smrt Matyášova politického spojence vévody Karla Smělého v roce 1477 a poté Marie v roce 1482 znamenala, že bývalé lucemburské léno českých králů a České koruny se stalo dědičným majetkem Habsburků – v té době Matyášových hlavních nepřátel v říši.⁴² To mohl být další, nebo možná hlavní důvod Korvínovy demonstrace imperiálních ambicí v Budyšíně, konkrétně vůči místní kapitule a pravděpodobně i vůči saským vévodům jakožto důležitému politickému subjektu v rámci Svaté říše římské. Rok před zahájením stavby Ortenburgu jim dokonce pohrozil válkou, pokud ho v boji proti císaři nepodpoří.⁴³ Ostatně s podobnými projevy panovníkova zastoupení se nesetkáváme ani na radnici ve Vratislavi, kde je více odkazů na Matyáše než kdekoli jinde, ale chybí jim rozsáhlá politická okázalost známá z hornolužického hradu. Zřejmě ve městě na Odře toto sdělení nebylo k ničemu.

Výše uvedený pokus o vysvětlení ideologické funkce pomníku se musí zabývat otázkou, proč se Zhořelec nestal místem takové politické demonstrace, když Alžběta Zhořelecká byla dcerou Jana Zhořeleckého a právě toto město na Lužické Nise, nikoli Budyšín, Karel IV. povýšil na hlavní město vévodství. Odpověď se zdá být jednoduchá: Zhořelec v době Matyáše Korvína neměl hrad a radnice a kostely nebyly ze své podstaty budovami vhodnými k reprezentaci královské moci, alespoň ne v takové míře jako Ortenburg a jeho tehdy nově zbudovaná Matyášova věž – Matthiasturm (obr. 9).

V tomto městě na Lužické Nise byl nicméně uhersko-český panovník uctíván. Stejně jako ve Vratislavi se i ve Zhořelci stala budovou, jež symbolizovala prostředek královského zastoupení, radnice. V roce 1488 byl vedle jejího vchodu umístěn velkolepý heraldický reliéf (obr. 10). Štít nesený lvem zobrazuje symboly Uher, Čech, (Dolní) Lužice a Moravy (uprostřed se původně nacházel i rodový erb Matyáše). Ve spodní části reliéfu se objevují také čtyři menší štíty nesoucí erby první uherské dynastie Arpádovců, Haliče, Rakouska a Slezska. Předpokládá se, že tento reliéf měl legitimizovat právo královského města vykonávat svou moc v celém vikpildu, nejen v rámci městských hradeb, v nichž mělo Matyášovu podporu. Vynikající provedení, zejména držitelů erbů, řadí toto dílo mezi mistrovské počiny sochaře dané doby – s největší pravděpodobností jej vytvořil Jan z Olomouce, spíše známý jako Hans Olmützer.⁴⁴

Vyobrazení Matyášova erbu často sloužila k legitimizaci politiky královských měst nebo úředníků. Takto byl interpretován i královský erb na jedné z bran Lemberku (Lwówek

⁴² DRŠKA, Václav. Dějiny Burgundska. Nomen Burgundiae ve středověku. České Budějovice 2011, s. 242-290; BÁRÁNY, Atilla. King Matthias and the Western European Powers. In: DRASKÓCZY, István – HORVÁTH, Iván – KISS FARKAS, Gábor – MAROSI, Erno – VOIGT, Vilmos (eds.). Matthias Rex 1458-1490 – Hungary at the Dawn of the Renaissance. Budapest 2013 [online], s. 1-17.

⁴³ Matyáš o tom psal v dopise s pokyny Georgovi ze Steinu v roce 1482; WENDT, Heinrich. Schlesien im Kampfe des Königs Matthias mit dem Kaiser, 1482. Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens, 1897, roč. 31, s. 238. V tomto dopise byl zmíněn Ortenburg: *Item scribitis de castro Budissin, in cuius negotio quaudam minutam misisse dicitis, que ad nos non est allata et idcirco nil de re illa scribere in presentibus possumus. Cum autem minutara miseritis, vobis responderé et rescribere curabimus* (s. 241).

⁴⁴ MIETH, Katja Margaretha – WINZELER, Marius, Das Görlitzer Corvinuswappen von 1488. Repräsentationsmuster landsherrlicher Macht. In: Ročenka Slovenskej Národnej Galérie v Bratislave 2004-2005, s. 211-225; WINZELER, Vizuální přítomnost, s. 502-506.

Śląski). Kromě privilegií toto město od Matyáše získalo také blízké statky Bernharda z Talkenbergu, rytíře věrného Vladislavu Jagellonskému, který měl poblíž tohoto města sídlo Talkenstein (dnes hrad Podskale) a byl v roce 1479 pacifikován, protože se zabýval loupežím. Navíc po králi měl být pojmenován špitál, který lemberská městská rada slíbila postavit na místě bývalého, teď už zchátralého hradu ve městě, darovaného panovníkem měšťanům v roce 1475. K tomu však nikdy nedošlo.⁴⁵ Matyášův pětidílný erb se objevuje i na titulní straně třetí knihy opavských zemských desk z roku 1486 (havran uprostřed, následovaný erby Uherska, Čech, Dolní Lužice a Slezska) a je okomentován nápisem *Matthiajs, Kral uhersky a Czesky a margrabie morawsky*, což je překvapivé, jelikož erb neobsahuje žádnou zmínku o Moravě. Pod ním je erb královského starosty Horního Slezska Jana Bielika z Kornic s nápisem *Jan Bielik z Kornicz haitman horni slezie*.⁴⁶ Erb Matyáše zdobil také jeden z interiérů hradu v Kozlí (dnes město Kędzierzyn-Koźle), který spravoval již zmíněný Jan Bielik. Pravděpodobně zdejší hrad kolem roku 1477 přestavoval.⁴⁷

Tento charakter mohl mít i erb vládce na dolnoslezském hradu Grodziec, který nechal postavit Fridrich I., vévoda lehnicko-břežský. Pochybuji však, že by tento manžel jedné z dcer krále Jiřího z Poděbrad chtěl projevit svou věrnost Hunyadimu na jednom ze svých hradů.⁴⁸ Na druhou stranu Matyáš legitimoval jeho nejistá práva v Břehu (pol. Brzeg), který si nárokovali bývalí zástavní věřitelé města a knížectví – opolští vévodové. Je však možné, že tento erb pochází z doby rozsáhlého rozšíření hradu, které provedl syn Fridricha I., Fridrich II., ve 20. a 30. letech 16. století. Matyáš byl v té době již dávno pryč, ale v paměti setrval jako neochvějný obránce Evropy a křesťanství proti Turkům. Turecká, respektive jeruzalémská témata jsou silně přítomna v mecenášství

Obr. 9. Matyášova věž hradu Ortenburgu v Budišíně.
Foto: B. Czechowicz.

Obr. 10. Erb Matyáše Korvína na průčelí radnice ve Zhořelci.
Foto: B. Czechowicz.

⁴⁵ KACZMAREK-LÖW, Klara. Świecka architektura publiczna w miastach Korony Czeskiej około 1500 roku jako przejaw reprezentacji. Wrocław 2019, s. 179-180.

⁴⁶ Zemský archiv v Opavě, fond: Slezský stavovský archiv, inv. č. 850, sign. 3; publikováno v: KALOUS, Matyáš Korvín, obr. XV po s. 320; CZECHOWICZ, Na česko-moravsko-śląskim styku, s. 175-177.

⁴⁷ KONIETZNY, Teofil. Das Wappen am Garnisonlazarett zu Cosel O/S. In Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens II. Leobschütz, 1934, s. 83-84; PROBE, Henryk. Zarys dziejów zamku w Koźlu w świetle literatury niemieckojęzycznej. Szkice Kędzierzyńsko-Kozielskie, 2000, s. 7-12.

⁴⁸ Tento erb je dnes známý pouze z kresby z počátku 20. století; srov. CZECHOWICZ, Bogusław. Wokół Pragi i Wrocławia. Studia nad przeszłości i o tym, co po niej zostało. Wrocław 2023, s. 40-41.

Fridricha II., který mimochodem v mládí podnikl pouť do Palestiny.⁴⁹ Matyáš je především zobrazen jako nový Alexandr Veliký a nový Julius Caesar v medailonu na náhrobku Stanislava Sauera, kanovníka z Vratislavi, v kolegiálním kostele svatého Kříže v hlavním městě Slezska.⁵⁰ To snad také vysvětluje diskrétní evokaci uhersko-českého panovníka v síni domu čp. 45 na náměstí ve Slavonicích na západní Moravě. Vedle erbů majitelů města – českomoravského rodu pánů z Hradce – vidíme havrana s prstenem (pravděpodobně z roku 1545, obr. 11).⁵¹ Zde, blízko rakouských hranic, se turecké agrese velmi obávali zejména během roku 1529, kdy osmanská armáda obléhala Vídeň, a také v letech následujících. Připomínka Matyáše tak byla v oněch těžkých letech apelem, že s Turky lze účinně bojovat. Toto se odráží již v dopise vlivného českého katolického magnáta Zdeňka Lva z Rožmitálu panu Petrovi z Rožmberka z 28. září 1521. Když psal o uherských poddaných krále Ludvíka ve válce s Turky, došel k závěru: ...že by někdo z nich přál našemu panu padu, snad chtěje sám panovati, jakoby teprva ten uměl, když v panování všel, Turkóm se brániti a toho království obhajovati.⁵² Pro autora těchto slov, který vyrůstal v prostředí příznivém pro krále Jiřího (jeho teta Johanka byla druhou manželkou husitského vládce) a později byl spojován s jagellonskou stranou, byl Matyáš spíše „černou ovčí“ českých dějin, přesto to byl on, kdo skutečně uměl bojovat s Turky, a zdá se, že to byl právě on, na koho se zde naráželo. Na Matyáše jako *defensor ecclesiae* vzpomínali i další autoři prvních desetiletí 16. století, např. Barthel Stein z Vratislavi kolem roku 1512⁵³ a anonymní, pravděpodobně moravský autor Matyášova latinského epitafu (*Epitapium Mathie, regis Vngarie viri omnium sane suis temporibus bellicis artibus memoratissimi idemque felicissimi*), zahrnutého do kodexu v saské sbírce.⁵⁴

⁴⁹ CZECHOWICZ, Bogusław. Książęcy mecenat artystyczny na Śląsku u schyłku średniowiecza. Warszawa 2005, s. 164-290, 565-568, 577-580, 636-637.

⁵⁰ CZECHOWICZ – KAPUSTKA, Hope and pragmatism, s. 85-87.

⁵¹ CZECHOWICZ, Wokół Pragi, s. 37-39.

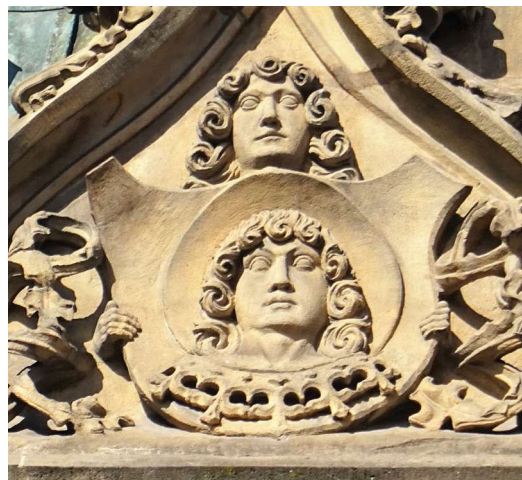
⁵² KALOUSEK, Josef – ČELAKOVSKÝ, Jaromír (eds.). Archiv český čili staré písemné památky české i moravské VIII. Praha 1888, s. 198-199, č. 259.

⁵³ Král se zde „skrývá“ pod záhadným „nejbojovnějším vládcem“ (*bellacissimos reges*) – jedním z těch, které si měl vzít s sebou ve své politické vizi Vratislavi; srov. CZECHOWICZ, Między katedrą, s. 17. Podobná rétorika se objevila ve Vratislavi již v roce 1484, v dokumentu umístěném ve věži kolegiálního kostela svatého Kříže: ... *serenissimo quoque et invictissimo principe domino Mathia Pannonie Bohemie regnorum sceptrā gerente, ducatum denique et principatum Moravie, Slesie possessionem tenente...*; JUNGNITZ, Josef. Die Urkunden im Thurmkopfe der Kreuzkirche zu Breslau. In Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens, 1887, roč. 21, s. 371.

⁵⁴ *Matthias, regum specinem et gloria Martis,
Hic iaceo, fatis abruptus ante diem,
Qui domui reges Moravos fortesque Bohemos
Atque Polonorum castra superba ducum.
Innumeros vici populos pulchramque Viennam.
Solut et, immensi qui timor orbis eram,
Caesare qui gemino fateor duxisse triumphos;
Alter Romanus, Thurcus et alter erat.
Plurima conceperam nostris fortuna diebus
Invidit; cecidi, pulvis et umbra tamen.
Aspice, qui fuerim, quem magnum postea mundo
Secula narrabunt, me tulit hora brevis;*
Cit. dle: ŠIMÁK, Jan Vítězslav. Bohemica v Lipsku. Praha 1907, s. 48; o údajném moravském původu kodexu: CZECHOWICZ, Wokół Pragi, s. 36.

Obr. 11. Štít s osobním znakem Matyáše Korvína v síni domu č. 45 ve Slavonicích.
Foto: B. Czechowicz.

Obr. 12. Fragment jednoho z tympanonů průčelí radnice ve Vratislavi s erbem městské rady – sv. Janem Evangelistou a zároveň údajným kryptoportrétem Matyáše Korvína.
Foto: B. Czechowicz.

Výše zmíněná díla se nacházela buď ve veřejných – včetně interiérů kostelů a radnic –, nebo soukromých prostorách, jako například v hradech Grodziec a Kozlí nebo v domě ve Slavonicích. Opavské pozemkové knihy byly spravovány několika málo úředníky, zatímco královské mince Korvína měly nepochybně nejširší veřejný ohlas, i když některé emise jeho „českých“ mincí měly jen omezený oběh. To byl jistě případ drobné mince ražené v Českých Budějovicích. Místní brakteáty z let 1470–1471 obsahovaly štít rozdělený napůl s uherským a českým znakem.⁵⁵ Může se zdát paradoxní, že na Matyášových vratislavských mincích (groš, půlgroš a haléř) se objevilo více české symboliky. Groše ražené podle panovníkova nařízení z roku 1471 měly na líci pětidílný štít s havranem uprostřed a erby Uher, Čech, Dolní Lužice a Slezska, doplněný nápisem po obvodu: *MATHIAS PRIMVS D[EI]. G[RATIA]. REX BOHEMIE* (v různých mutacích). Reverz zobrazoval patrona vratislavské diecéze a hlavního patrona města na Odře – sv. Jana Křtitele – a nápis *GROSSVS WRATISLAVIENSIS*.⁵⁶ Za Korvínovy éry se mince razily i v dalších královských městech ve Slezsku (Namyslov, pol. Namysłów, Svidnice, pol. Świdnica) a v Krnově. Nikde však nebyly tak silně prodchnuty královskou symbolikou jako v případě vratislavských mincí. Tuto skutečnost vysvětluje pouze fakt, že toto město bylo základem Matyášovy české moci, a není náhoda, že frázi z listiny krále Zikmunda Lucemburského z roku 1420: *altera sedes et caput eiusdem regni est fonsque legalitatis irrignus*⁵⁷ mnohokrát opakoval ve svých dějinách Vratislavi městský písař Peter Eschenloer, tentokrát jen v němčině (*Bresslow sey der*

⁵⁵ MILITKÝ, Jiří. Mincovna Matyáše Korvína v Českých Budějovicích a otázka identifikace její produkce. In POLANSKÝ, Luboš (ed.). Pavel Radoměřský. Sborník numismatických studií k 75. výročí narození. Praha 2002, s. 62-80.

⁵⁶ PASZKIEWICZ, Borys. Silesiorum moneta. Mennictwo śląskie w późnym średniowieczu (1419-1526) z katalogiem monet śląskich, kłodzkich i lużyckich z lat 1327-1526. Warszawa 2018, s. 88-89 (kde je učiněn pokus o symbolickou interpretaci velikonočního beránka na talíři, kterého drží svátec, s odkazem na symboliku znaku Gentu), 99, 265-269.

⁵⁷ MARKGRAF, Hermann – FRENZEL, Oscar (eds.). Codex diplomaticus Silesiae XI. Breslau 1882, s. 181, č. 39.

*andir stul des konigreiche zu Behemen, Breslow... als der andir stul dis konigreichs zu Behem lub Breslow ist der andir stul in Behem*⁵⁸). Politický program posledních Lucemburků – program legitimizace autority českého krále ne-li v Praze, sevřené husitskou revolucí a opírající ji až do roku 1436, pak právě ve Vratislavi, věrné Římu – byl důsledně realizován v 60. a 80. letech 15. století, tentokrát však s ohledem na Matyáše. Vratislav, která odmítla kacířského krále Jiřího, se stala Vratislaví Matyášovou, podporovanou Římem.

Tato mince – *nomen omen* – však měla dvě strany: Matyáš se stal českým králem Vratislavi.⁵⁹ To znamená, že kromě všeho výše uvedeného musíme brát vážně i starou hypotézu Gezy Entze, polskými badateli popřenu a v podstatě zapomenutou, že četná vyobrazení svatého Jana Evangelisty na fasádách vratislavské radnice skrývají kryptoportréty krále Matyáše (obr. 12).⁶⁰ Za zmínku stojí, že tatáž hlava zobrazená na štítu se někdy neobjevuje ani tak jako erb, ale spíše jako jeho držitel. Bylo by urážkou postavení svatého evangelisty, kdyby v této podřízené roli stál on. Matyášův havran ukrytý v piastovské orlici na tympanonu radnice, patron Vratislavi na minci legitimizující Hunyadiho českou královskou důstojnost, spolu s hrdinnou obranou slezského hlavního města proti jagellonským vojskům v roce 1474 a záměrem vyhlásit na jaře roku 1490 ve Vratislavi jeho nástupce – to vše doplňuje ve světle novějších výzkumů stále jasnější obraz mimořádně efektivního vládce. Pochopení jeho doby nepomáhaly ani antipatie zakořeněné ve státně-národních mýtech minulých desetiletí. Výsledkem toho je, že jeden z nejvýznamnějších panovníků Evropy 15. století podléhá neustálé historiografické diskreditaci v němčině (pro konflikt s Habsburky), češtině (jako nepřítel národního krále Jiřího z Poděbrad) a polštině (jako bojující s Jagellonci). Své právoplatné místo si zachovává pouze v maďarské literatuře. Tato diagnóza samotné historie jako vědy je zničující a ukazuje, že badatel minulosti musí nejen hledat prameny a snažit se jim porozumět, ale že nalezené poznatky musí rovněž konfrontovat s nevědeckou mytologií. Píši o tom i proto, abych zdůraznil, že díla výtvarného umění hrají velmi důležitou roli při demystifikaci obrazu minulosti. Zejména ta, která jsou dostupná ve veřejném prostoru, jako je radnice ve Vratislavi nebo Matyášova věž v Budyšině, si vynucují verbální výklad s vizuálními svědectvími o dobách minulých. Navíc jejich interpretace může předcházet názorům formulovaným na základě analýzy textů z minulosti, což by měly dokázat následující závěrečné odstavce tohoto článku.

Dopad budyšínského pomníku králi mohl být o to větší, že se Matyáš pravděpodobně prezentuje jako panovník legitimizující svou pozici odkazem na autoritu biblických králů Davida a Šalomouna. To naznačují dva sloupy – obzvláště výrazné, které zdvojnásobují o něco menší sloupy podpírající baldachýn nad králem uvnitř výklenku. Jsou to tedy bibliční Jachín a Boáz stojící před *Templum Salomonis*, v němž se zdá sedět vládce, nad nímž natažená drapérie naznačuje jednoznačnou asociaci se *sanctum sanctorum*.⁶¹ Dalo by

⁵⁸ ROTH, Peter Eschenloer, s. 172, 210, 304.

⁵⁹ Ve výše zmíněném dopise krále Georgovi ze Steinu se zmiňuje, že Vratislavští požadovali, aby jim byly vydávány listiny s královskou českou pečetí, nikoli s uherskou. Král tuto žádost respektoval: *Mittimus pretere vobis literas, quas potitis, sub sigillo Bohémico, in quo prefecto illi boni viri non debuissent tantam facere difficultatem. Utrumque enim sigillum, tam Hungaricum quam Bohemicum, nostrum est, et si unum illorum non servamus neque alterum servamus. Nihilominus ut desiderio eorum satis fiat et in hoc rem ipsam difficultare non possint, prout diximus, literas ipsas sub Bohémico sigillo cum presentibus mittimus*; WENDT, Schlesien im Kampfe, s. 242.

⁶⁰ ENTZ, Wizerunki, passim.

⁶¹ Blízko k pochopení tohoto obsahu byl KUTHAN, Královské dílo, s. 671.

se tedy říci, že se zde objevuje tento nový Šalomoun a „budoucí“ císař. Samotná obdélníková věž (Mathiasturm) v kontextu oslavování moci a vládce by mohla nést asociace s Davidovou věží v Jeruzalémě. Jihozápadní roh věže v její horní zóně má diagonální řez a těsně nad ním tříступňové kamenné odsazení, jakoby podstavec pro nějaký ztracený prvek (obr. 13). To naznačuje, že se zde mohla nacházet věžička podobná té známé z Davidovy věže v Jeruzalémě (tzv. minaret). Její výstavba se však nejčastěji připisuje době Sulejmana Velkolepého, nebo dokonce letům 1635–1655.⁶² Existují však důvody domnívat se, že tento minaret měl svého předchůdce. Naznačuje to pozdně středověká

Obr. 13. Horní část Matyášovy věže hradu Ortenburgu v Budyšíňě (atika přistavěná kolem roku 1520).

Foto: B. Czechowicz.

ikonografie – obrazy Jeruzaléma či samotné Davidovy věže. Tak je tomu například na miniatuře cisterciáckého breviáře francouzské provenience z období kolem let 1398–1410, kde byla věž na banderole popsána slovem *david*,⁶³ a na miniatuře v českém kodexu z období kolem roku 1420.⁶⁴ Takových obrázků je však více. Na miniatuře znázorňující setkání Davida s Jonatanem v Bibli pražského arcibiskupa Konráda z Vechty z let 1413–1425 jako prvek města zobrazený v pozadí je viditelná věž s asymetricky umístěnou nástavbovou věží na její pravé straně.⁶⁵ Na miniatuře Huberta a Jana van Eyckových Tři Marie u Kristova hrobu v tzv. turínsko-milánské modlitební knize z roku 1425 je v pozadí na pravé straně namalována věž Jeruzaléma, která má asymetricky umístěný arkýř.⁶⁶ Za zmínku stojí také dvě křídla retáblu Ukřižování od Melchiora Broederlama z konce 14. století (Dijon, Musée des Beaux-Arts), kde jsou Zvěstování a Navštívení zobrazeny v kontextu centrální stavby, tj. Šalomounova chrámu, zatímco scéna Uvedení do chrámu je situována ve stavbě s asymetricky umístěnou věží s obrannými prvky – s největší pravděpodobností narážka na Davidovu věž v Jeruzalémě. Asymetrické parametry prozrazuje i do dálky viditelná věž na levé straně panoramatu Jeruzaléma na obraze Hanse Memlinga Umučení Krista z let 1470–1471 (Turín, Galleria Sabauda). Na tvorbě tohoto umělce je zajímavější věž brány

⁶² GEVA, Hillel. The ‚Tower of David‘ – Phasael or Hippicus. In *Israel Exploration Journal*, 1981, roč. 31, č. 1-2, s. 57–65; ELAD, Amikam. *Medieval Jerusalem and Islamic Worship: Holy Places, Ceremonies, Pilgrimage*. Leiden – New York – Köln, 1995, s. 137; PRINGLE, Denys. Citadel, or David's Tower. Secular Buildings in the Crusader Kingdom of Jerusalem. *An Archaeological Gazetteer*. Cambridge 2009, s. 55-59.

⁶³ Bibliotheque Nationale de France, sign. Rothschild 2529 (16 b).

⁶⁴ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. III B 10, fol. 15r.

⁶⁵ Antwerpen, Museum Plantin-Moretus, sign. M 15/1-2.

⁶⁶ Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam, inv. č. 2449.

v levém okně komory s vyobrazením *Sacra conversazione* z let 1480–1482 (Museum Sint-Janshospitaal is een Brugs), tedy nepochybně s imaginárním výhledem na Jeruzalém. Tato budova je v horní zóně značně členitá a jedním z jejích prvků je asymetrická kruhová věžička vyčnívající nad střechu, velmi blízká tomu, co se nazývá minaret Davidovy věže. Totéž platí ještě více pro věž zadní brány na jeho obraze s Madonou (Kunsthistorisches Museum, Vídeň), kde věžička vyrůstá z cimbuří.

Pochybnosti o tvaru Davidovy věže ve středověku vyvolává pečeť prvního jeruzalémského krále Balduina. Schematicky je zobrazena *Turris Davidi* mezi siluetami *Sanctum Sepulchrum* a *Templum Salomonis*, zakončená dvěma cimbuřími a jakousi arkádou na levém okraji – na čem ona arkáda je, není jasné. Na pečetě Balduina III. se zdá, že stejná věž má dvě menší věžičky na okraji makovice, zatímco mince Balduina IV. (s nápisy *TVR[R]IS DAVIT[IS]*) mají dvě velká cimbuří na okrajích a jedno malé uprostřed.⁶⁷

Motiv věže s koncovou věžičkou na okraji, byť ne Davidovy věže, je známý i z jiných vyobrazení v evropském umění. Asymetricky umístěná vížka korunuje věž městských hradeb v pozadí příběhu o Iásonovi na miniatuře v kodexu Jana Mansela *La Fleur des histories*. Na obraze Dirka Boutse Spravedlnost císaře Otty má mohutná věž v pozadí vpravo v jednom rohu malou věžičku. V kodexu Konráda Grünenberga *Beschreibung der Reise von Konstanz nach Jerusalem* z doby kolem roku 1487 je v korfské veduté vpravo viditelná branská věž s asymetricky umístěnou věžičkou.⁶⁸ Proto je třeba mít na paměti možnost, že minaret jeruzalémské stavby – pokud skutečně pochází ze 16. nebo 17. století – může odkazovat na starší prvek, jenž se zachoval v některých evropských zobrazeních, zejména proto, že spodní část tohoto minaretu je starší než horní – detaily kamenického zdíva (malá okna) a způsob zdění se liší. Výše uvedené pozorování by proto mělo být vnímáno jako upozornění na možnost takových asociací.

To platí i pro přehlížený prvek královského hradu v Budíně, odhalený na dřevorytu ve slavném díle Hartmanna Schedela z roku 1493. Spodní části nikdy nedokončené mohutné severozápadní věže, v Matyášově době známé jako *Turris Manca* (nebo Csonka), pocházejí z doby Zikmunda Lucemburského. Její obdélníkový půdorys s delší stranou měřící 36 metrů a 4 metry silnou zdí naznačují, že byla v plánu velmi vysoká věž. Na Schedelově rytině je korunována stanovou střechou – fasáda na dunajské (východní) straně zobrazovala dva heraldické štíty zakončené korunou s motivem řeckého kříže v polích. Střechu korunoval orel. Tato věž má však boční vížku na čtvercovém půdorysu na severu o něco níže, než je střecha hlavní věže zakončená křížem. Díky tomu se tato část hradu více podobá jeruzalémské Davidově věži, jak ji známe dnes – s minaretem. Přítomnost erbů na uherské stavbě nám umožňuje s větší jistotou říci, že se jednalo o odkaz na *Turris Davidi*. Její základy (spodní části věže) by sahaly do doby Zikmunda, ale popsané tvary střechy – ne-li stylizace rytcem – odpovídají pozdně gotickým formálním stylům Matyášovy doby, respektive snad prvních let uherské vlády Vladislava Jagellonského.⁶⁹

⁶⁷ SCHLUMBERGER, G[ustave]. *Sigillographie de l'Orient latin*. Paris 19432, s. 35-36. Za doporučení této knihy bych chtěl poděkovat prof. Borysi Paszkiewiczovi.

⁶⁸ Badische Landesbibliothek w Karlsruhe, sign. Cod. St. Peter pap. 32, fol. 16r.

⁶⁹ MAGYAR, Károly. *Towards a Reconstruction of Matthias-Era Residences*. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490*. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 89-99. Za zmínku stojí názor na budínský hrad a jeho roli v obraně Evropy, který kolem roku 1530 ve Vraťslavi vyjádřil Georg Werner: *Nam quis fuit in tota Europa locus, qui se Budae comparare potuerit, siue situs*

Je však třeba poznamenat, že Matyášově věži v Budyšíně chybí jeden klíčový symbol připomínající jeruzalémský archetyp – štítový často znázorněný na malbách zobrazujících Turris Davidi (v České koruně jsou známé z věže těšínského hradu⁷⁰). Výše uvedenou poznámku je proto třeba vnímat jako citlivou vůči možnosti takových asociací. To je zvláště aktuální vzhledem k tomu, že zmíněný králův dopis z roku 1482 věnuje značný prostor válce s Turky a potřebě vytvořit společnou frontu se saskými knížaty: *Saxonie elaboraren et cooperarentur, ut fieret et ordinaretur unum generate subsidium contra Turcos etc. [...] nihilominus tura si principes illi pro aliqua pia causa subsidium aliquod contra Turcos mittere veilent, illud nos commendaremus et profiteremur: nos quoque — prout semper consuevimus — lilis contra Turcos ipsos libenter concurreremus, dummodo presidium illud per dominia nostra non initiatin. Si tarnen duces ipsi nobiscum cum bona et sincera amicitia, prout vos scribitis procedure et nobiscum bono modo concordare atque foedus.*⁷¹

Nakonec dodejme, že ztotožnění Matyáše Korvína s Davidem se objevuje na miniatuře v Bibli, která byla napsána a vyzdobena ve Florencii v letech 1489–1490.⁷² Taková rétorika je plně pochopitelná, když se odkazy na postavy Davida a Šalomouna jakožto ideální krále nacházejí v zobrazeních moci Matyášových politických rivalů, Jagellonců, v Polsku⁷³ a Čechách⁷⁴. Ve skutečnosti existovalo více propagandistických inkarnací Matyáše. Hunyadi byl někdy ztotožňován s Alexandrem Makedonským⁷⁵ nebo Attilou⁷⁶. Bartoš Písař, pražský kronikář z 30. let 16. století, ho zase přirovnával k Nabukadnezarovi: *Ale bůh všemohúcí jenž všechny věci od počátku předzvěděl, to jeho [Mateja] předsevetí lstivé zruští ráčíl: že jakož onoho krále Nabuchodonozora a Oloferna, hejtmana jeho, zkazil a jeho úmysl zlý a lstivý proti Židóm předsevzatý v nic obrátil a jeho vojsko rozpýtlil, že též tohoto krále Matíáše s hejtmany jeho zkazil.*⁷⁷ Matyášova mimořádná efektivita jako politika a mecenáše se tak stala pro mnoho pozdějších badatelů přítěží a zde je jasně patrná dualita názorů: historici umění jen těžko podceňovali roli tohoto panovníka v kulturních dějinách střední Evropy, zatímco historici (s výjimkou maďarských) odvážněji sáhli po tónu

---

amoenitatem, siue coeli salubritatem, siue soli foecunditatem, siue aliarum quarumcunque rerum ad quoslibet usus, ad splendorem, denique ad luxum pertinentium ubertatem et affluentiam species? ut ne quid dicam de opportunitate, in qua non Hungarorum tantum, sed etiam multo rum aliorum populorum defensionem et salutem sitam Busse quotidianis damnis et periculis experimur.; BAUCH, Gustaw Bauch. Beiträge zur Literaturgeschichte des schlesischen Humanismus IV. In Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens, 1898, roč. 32, s. 92.

⁷⁰ CZECHOWICZ, Idea IV, 2, s. 132-133.

⁷¹ WENDT, Schlesien im Kampfe, s. 240.

⁷² Florence, Bibliotheca Medicea Laurentiana, Plut. 15. 17; PÓCS, Dániel. The third volume of Matthias Corvinus' Bible. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 231-233.

⁷³ BOCZKOWSKA, Anna. The King of Poland as David. The Idea of Regnum Davidicum in the Contets of the Tomb of Casimir Jagellon by Wit Stwosz. In Polisch Art Studies, 1985, roč. 4, s. 72-87.

⁷⁴ KALINA, Pavel. The New Solomon. Architecture as the Embodiment of State Ideology and Political Practice in Early Modern Prague. In Umění, 2017, roč. 65, č. 1, s. 26-36.

⁷⁵ PÓCS, Dániel. The history of the campaigns of Alexander the Great the liberty of Matthias Corvinus. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 235.

⁷⁶ In Chronica Hungarorum od Jana Thurózziho; KALOUS, Matyáš Korvín, s. 320.

⁷⁷ ŠIMÁK, Josef V. (ed.). Fontes rerum Bohemicarum VI. Praha, 1907, s. 8.

historiografické diskreditace. Z výše uvedeného vyplývá, že je velmi důležité, abychom při vytváření obrazu dějin nezavírali oči před uměleckými důkazy, už jen proto, abychom zabránili tomu, že by obraz zůstal černobílý, a to jak v doslovném, tak i metaforickém rozměru, jak navrhli francouzští vědci v úvodu ke svazku z roku 2012 o reprezentaci panovnícké moci: *Le pouvoir royal s'affirme et s'affiche enfin par l'intermédiaire de certains monuments. Empreintes de l'autorité royale, ces lieux – visibles de tous – autour desquels s'ancre le pouvoir monarchique, constituent autant d'éléments matériels destinés à la fois à marquer l'espace, à témoigner de la puissance et à entretenir la mémoire des souverains passés et de leur pouvoir.*⁷⁸ Škoda, že v diskurzu na toto téma nejčastěji chybí střední Evropa, i když doufám, že tento článek alespoň částečně poukáže na atraktivnost výzkumné problematiky, kterou se zde zabýváme.

Seznam použitých pramenů a literatury:

Archivy:

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu
Zemský archiv v Opavě

Edice pramenů:

BARCIAK, Antoni – MÜLLER, Karel (eds.). Regesty listin uložených v Horním Slezsku III. Opava – Opole – Katowice 2017.
JUNGNITZ, Josef. Die Urkunden im Thurmkopfe der Kreuzkirche zu Breslau. In Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens. 1887, roč. 21, s. 369-378.
KALOUSEK, Josef – ČELAKOVSKÝ, Jaromír (eds.). Archiv český čili staré písemné památky české i moravské VIII. Praha 1888.
MARKGRAF, Hermann (ed.). Scriptorum rerum Silesiacarum VIII-X. Breslau 1873-1877.
MARKGRAF, Hermann – Frenzel, Oscar (eds.). Codex diplomaticus Silesiae XI. Breslau 1882.
PALACKÝ, František (ed.). Archiv český čili staré písemné památky české i moravské III. Praha 1844.
ROTH, Gulhild (ed.). Peter Eschenloer, Geschichte der Stadt Breslau II, Münster – New York – München 2003.
ŠIMÁK, Jan Vítězslav, Bohemica v Lipsku. Praha 1907.
ŠIMÁK, Josef V. (ed.). Fontes rerum Bohemicarum VI. Praha 1907.

Monografie a sborníky jeko celek:

CZECHOWICZ, Bogusław. Böhmische Erbfolge und Breslau in dem Jahren 1348-1361. Kunst und Geschichte auf Wegen und Holzwegen der Historiographie. Červený Kostelec 2013.
CZECHOWICZ, Bogusław. Dvě centra v Koruně. Čechy a Slezsko na cestách integrace a rozkolu v kontextu ideologie, politiky a umění (1348-1458). České Budějovice 2011.
CZECHOWICZ, Bogusław. Idea i państwo. Korona Królestwa Czech w latach 1457-1547 I. Historiograficzny agorset. Korona Czeska oczami pokoleń badaczy. Wrocław 2017.
CZECHOWICZ, Bogusław. Idea i państwo. Korona Królestwa Czech w latach 1457-1547 II. Sic noster rex Jiřík czy occupator regni Bohemiae?. Rządy w Koronie Jerzego z Podiebradów. Wrocław 2017.

⁷⁸ SANTINELLI-FOLTZP, Emmanuelle – SCHWENTZEL, Christian-Georges. SchwentzelIntroduction. Images et pouvoir monarchique: représentation de la puissance royale de l'Antiquité au Moyen Âge. In SCHWENTZEL, Christian-Georges – SANTINELLI-FOLTZP, Emmanuelle (eds.). La puissance royale Image et pouvoir de l'antiquité au Moyen Âge. Rouen 2012, s. 14.

- CZECZOWICZ, Bogusław. Idea i państwo. Korona Królestwa Czech w latach 1457-1547 III. Matthias primus Dei gratia rex Bohemiae. Rehabilitacja nieuznawanego króla. Wrocław 2017.
- CZECZOWICZ, Bogusław. Książęcy mecenat artystyczny na Śląsku u schyłku średniowiecza. Warszawa 2005.
- CZECZOWICZ, Bogusław. Między katedrą a ratuszem. Polityczne uwarunkowania sztuki Wrocławia u schyłku średniowiecza. Warszawa 2008.
- CZECZOWICZ, Bogusław. Na czesko-morawsko-śląskim styku. O wiekach XV-XVIII i trudnym ich postrzeganiu. Opole 2016.
- CZECZOWICZ, Bogusław. Wokół Pragi i Wrocławia. Studia nad przeszłości i o tym, co po niej zostało. Wrocław 2023.
- DRŠKA, Václav. Dějiny Burgundska. Nomen Burgundiae ve středověku. České Budějovice 2011.
- ELAD, Amikam. Medieval Jerusalem and Islamic Worship: Holy Places, Ceremonies, Pilgrimage. Leiden – New York – Köln 1995.
- GURLITT, Cornelius. Beschreibende Darstellung der älteren Bau- und Kunstdenkmäler des Königreich Sachsen XXXIII. Amtshauptmannschaft Bautzen II. Dresden 1908.
- HOLÁ, Mlada. Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi v pozdním středověku a raném novověku (1437-1617). Praha 2012.
- KACZMAREK-LÖW, Klara. Świecka architektura publiczna w miastach Korony Czeskiej około 1500 roku jako przejaw reprezentacji. Wrocław 2019.
- KALOUS, Antonín. Matyáš Korvín (1443-1490). Uherský a český král. České Budějovice 2009.
- KINNE, Hermann. Das (exemte) Bistum Meissen: 1, Das Kollegiatstift St. Petri zu Bautzen von der Gründung bis 1569. Berlin 2014.
- KINNE, Hermann. Das Kollegiatstift St. Petri zu Bautzen im Mittelalter. Leipzig 2012.
- KOVÁCS, Péter E. Hétköznapi élet Mátyás király korában. Budapest 2008.
- KUTHAN, Jiří. Královské dílo za Jiřího z Poděbrad z dynastie Jagellonců II, Praha 2013.
- PALACKÝ, František. Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě dle původních pramenů XI. Praha 1928.
- PAPAJÍK, David. Ladislav Pohrobek (1440-1457). Uherský a český král. České Budějovice 2016.
- PRINGLE, Denys. Citadel, or David's Tower. Secular Buildings in the Crusader Kingdom of Jerusalem. An Archaeological Gazetteer. Cambridge 2009.
- REYMANN, Richard. Geschichte der Stadt Bautzen. Bautzen 1902.
- SPERKA, Jerzy. Książęta i księżne raciborscy (1290/1291-1521). Kraków 2022.
- ZLAT, Mieczysław. Ratusz wrocławski. Wrocław 1976.

Studie a články v časopisech a sbornících, kapitoly v kolektivních monografiích:

- BÁRÁNY, Atilla. King Matthias and the Western European Powers, in: Matthias Rex 1458-1490 – Hungary at the Dawn of the Renaissance. In DRASKÓCZY, István – HORVÁTH, Iván – KISS FARKAS, Gábor – MAROSI, Erno – VOIGT, Vilmos (eds.). Budapest 2013 [online], s. 1-17.
- BAUCH, Gustaw. Beiträge zur Literaturgeschichte des schlesischen Humanismus IV. In Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens, 1898, roč. 32, s. 49-104.
- BOBKOVÁ, Lenka. Na cestě za obnovou České koruny. In Korunní země v dějinách českého státu VIII. Královská Horní Lužice. Panovnická reprezentace – mechanismy vlády – komunikace. Praha 2021, s. 107-134.
- BOCZKOWSKA, Anna. The King of Poland as David. The Idea of Regnum Davidicum in the Contexts of the Tomb of Casimir Jagellon by Wit Stwosz. In Polish Art Studies, 1985, roč. 4, s. 72-87.
- CZECZOWICZ, Bogusław. An imperial sigh with oriental notes? Ortenburg Castle in Bautzen (Upper Lusatia) during the reign of Kings Matthias Corvinus, Vladislaus II and Louis Jagiellon (about 1483-1526). In Architectus, 2024, roč. 77, č. 1, s. 64-72.

- CZECHOWICZ, Bogusław, Postęp i zacofanie w reformach Macieja I jako króla czeskiego czyli o korwinowskiej modernizacji władzy nieco inaczej. In *Postęp i zacofanie w kulturze Europy Środkowej*. BARCIAK, Antoni (ed.). Katowice – Zabrze 2015, s. 29-40.
- CZECHOWICZ, Bogusław. Traktat ołomuniecki z 1479 roku. In *Śląski Kwartalnik Historyczny* Sobótka, 2015, roč. 70, č. 2, s. 17-32.
- CZECHOWICZ, Bogusław – KAPUSTKA, Mateusz. Hope and Pragmatism. The Rule and Visual Representation of Matthias Corvinus in Silesia and Lusatia. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue*. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 76-87.
- DANNENBERG, Lars-Arne. War Bautzen eine Residenz? Überlegungen zu Ursprung und Genese einer Residenzstadt. In BOBKOVÁ, Lenka – KONVIČNÁ, Jana (eds.). *Korunní země v dějinách českého státu III. Rezidence a správní sídla v zemích České koruny ve 14.-17. století*. Praha 2007, s. 367-400.
- FAZEKAS, István – SPEKNER, Enokó. Austrian Ducal Privy Seal of Matthias, King of Hungary and Bohemia (1487-1490). In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue*. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 245.
- GEVA, Hillel. The 'Tower of David' – Phasael or Hippius. In *Israel Exploration Journal*, 1981, roč. 31, č. 1-2, s. 57-65.
- GÉZA, Entz. Wizerunki Macieja Korwina w ratuszu wrocławskim. In *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, 1961, roč. 6, s. 203-216.
- GRIEGER, Rudolf. Die Pläne des Ungarkönigs Matthias Corwinus mit Schlesien. In *Jahrbuch der Schlesisches Friedrich-Wilhelm-Universität zu Breslau*, 1983, roč. 24, s. 163-180.
- HAYTON, Darin. Martin Bylica at the Court of Matthias Corvinus: Astrology and Politics in Renaissance Hungary. In *Centaurus* 2007, roč. 49, s. 185-198.
- HLOBIL, Ivo. Heraldické svorníky mořického kostela v Olomouci z r. 1483 a případná zpodobnění jejich autora. In *Vlastivědný věstník moravský*, 1981, roč. 33, s. 214-218.
- KALINA, Pavel. The New Solomon. Architecture as the Embodiment of State Ideology and Political Practice in Early Modern Prague. In *Umění*, 2017, roč. 65, č. 1, s. 26-36.
- KALOUS, Antonín. Matthias Corvinus (Hunyadi) in Czech Historiography. In BÁRÁNY, Attila – GYÖRKÖS, Attila (eds.). *Matthias and his legacy: Cultural and Political Encounters between East and West*. Debrecen 2009, s. 31-40.
- KAPUSTKA, Mateusz. Odwrócony porządek, czyli jeszcze o ratuszowej balustradzie. Odpowiedź na głos polemiczny R. Kaczmarka. In *Dziela i Interpretacje*, 2002, roč. 7, s. 157-174.
- KONIETZNY, Teophil. Das Wappen am Garnisonlazarett zu Cosel O/S. In *Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens II, Leobschütz 1934*, s. 83-84.
- MAGYAR, Károly. Towards a Reconstruction of Matthias-Era Residences. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue*. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 89-99.
- MIETH, Katja Margaretha – WINZELER, Marius. Das Görlitzer Corvinuswappen von 1488. Repräsentationsmuster landsherrlicher Macht. In *Ročenka Slovenskej Národnej Galérie v Bratislave, 2004-2005*, s. 211-225.
- MILITKÝ, Jiří. Mincovna Matyáše Korvína v Českých Budějovicích a otázka identifikace její produkce. In POLANSKÝ, Luboš (ed.). *Pavel Radoměřský. Sborník numismatických studií k 75. výročí narození*. Praha 2002, s. 62-80.
- MÜLLER, Karel. Erbovní galerie ze 70. let 15. století. In PRIX, Dalibor (ed.). *Kostel sv. Benedikta v Krnově-Kostelci*. Ostrava 2009, s. 179-189.
- ORBÁN, Áron. Astrology at the Court of Matthias Corvinus. In *Terminus*, 2015, roč. 17, s. 113-146.

- PAPP, Szilárd. Das Denkmal des Königs Matthias Corvinus und die St. Georgkapelle in der Bautzener Ortenburg. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 103-114.
- PÓCS, Dániel. The history of the campaigns of Alexander the Great the liberty of Matthias Corvinus. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 235.
- PÓCS, Dániel. The third volume of Matthias Corvinus' Bible. In FARBAKY, Péter – VÉGH, András (eds.). Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490. Exhibition catalogue. Budapest History Museum. 19 March 2008-30 June 2008. Budapest 2008, s. 231-233.
- PRIX, Dalibor – KOLÁŘ, František. Gotický špitál s kostelem sv. Ducha. In KOLÁŘ, František – PRIX, Dalibor – ZEZULA, Michal (eds.). Krnov. Historie. Archeologie. Ostrava 2015, s. 200.
- PROBE, Henryk. Zarys dziejów zamku w Koźlu w świetle literatury niemieckojęzycznej. In Szkice Kędzierzyńsko-Kozielskie, 2000, roč. 7, s. 7-12.
- RADEK, David. Zeměpanské strategie Matyáše Korvína v prostředí slezských knížat. In Slezský sborník, 2015, roč. 113, č. 2, s. 207-229.
- RYWIKOVÁ, Daniela. Nástěnné malby [témata]: Starozákonní scény, christologický cyklus, Poslední soud, Krnov, kostel sv. Ducha, loď a presbytář, po roce 1450. In ŠOPÁK, Pavel (ed.). Znamení vertikál. Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku. Opava 2013, s. 214-215.
- SANTINELLI-FOLTZP, Emmanuelle – SCHWENTZEL, Christian-Georges. Schwentzel Introduction. Images et pouvoir monarchique: représentation de la puissance royale de l'Antiquité au Moyen Âge. In SCHWENTZEL, Christian-Georges – SANTINELLI-FOLTZP, Emmanuelle (eds.). La puissance royale Image et pouvoir de l'antiquité au Moyen Âge. Rouen 2012, s. 1-25.
- THIEMANN, Manfred. Das Matthias-Corvinus-Denkmal in Bautzen – Ehrung oder Mahtanspruch? In Neues Lausitzisches Magazin, N.F., 2013, roč. 16, s. 7-34.
- THIEMANN, Manfred. Mathias Rex anno 1486. Das Matthias-Corvinus-Denkmal in Bautzen. In Ungarn-Jahrbuch, 2008, roč. 29, s. 14-19.
- THIEMANN, Manfred. Der Niederlausitzer Stier an Oberlausitzer Bildwerken. Ein Diskussionsbeitrag. In Neues Lausitzisches Magazin, NF, 2010, roč. 13, s. 143-148.
- WENDT, Henirich. Schlesien im Kampfe des Königs Matthias mit dem Kaiser, 1482. In Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens, 1897, roč. 31, s. 231-242.
- WENZEL, Kai. Der spätgotische Neubau der Bautzener Ortenburg. In TORBUS, Tomasz – HÖRSCH, Marcus (eds.). Die Kunst im Markgraftum Oberlausitz während der Jagiellonenherrschaft. Ostfildern 2006, s. 85-102.
- WENZEL, Kai. Das Bild des Abwesenden Königs. Landesherrliche Porträts in den Städten der Oberlausitz. In BOBKOVÁ, Lenka – KONVIČNÁ, Jana (eds.). Korunní země v dějinách českého státu III. Rezidence a správní sídla v zemích České koruny ve 14.-17. století. Praha 2007, s. 61-89.
- WENZEL, Kai. Zwischen Böhmen und Sachsen. Architektur und Kunst der Oberlausitzer Stände (ca/ 1500-1600). In BOBKOVÁ, Lenka – ČAPSKÝ, Martin (eds.). Korunní země v dějinách českého státu IX. Spolu i vedle sebe. České stavy a stavy zemí České koruny na prahu raného novověku. Praha 2021, s. 181-184.
- WINZELER, Marius. Vizuální přítomnost nepřítomného. Místa, památky a symbolické stopy královské reprezentace. In Korunní země v dějinách českého státu VIII. Královská Horní Lužice. Panovnická reprezentace – mechanismy vlády – komunikace. Praha 2021, s. 473-533.

WOJTUCKA, Jana. Český král ve Vratislavi. Proměny vzájemného vztahu panovníka a jeho města od 14. do začátku 16. století. In DÁŇOVÁ, Helena – KLÍPA, Jan – STOLÁROVÁ, Lenka (eds.). Slezsko, země Koruny české. Historie a kultura 1300-1740. Praha 2008, s. 145-160.

ŽALUD, Zdeněk. Astrology, Particularly Court Astrology, in Bohemia in the Fourteenth and Fifteenth Centuries: A Survey. In *Historica. Historical Sciences in the Czech Republic*, 2010, roč. 14, s. 91-123.

Počet slov: 11 426

Počet znakov (vrátane medzier): 77 957